

ISSN 2082-8675

nr 25 (01/2022)

KWARTAŁ

MAGAZYN SKN SPATIUM

Paulina Frydrychowska, Karolina Telązka

Dziedzictwo kulturowe jako czynnik rozwoju regionalnego na przykładzie województwa podlaskiego

Słowa kluczowe: Podlasie, dziedzictwo kulturowe, rozwój

Wprowadzenie

Historia jest nieodłącznym elementem życia ludzkiego. Procesy zachodzące w przeszłości kreują naszą teraźniejszość, a także przyszłość. Aby zachować dobro naszych przodków niezbędna jest ochrona dziedzictwa kulturowego, czyli pewnych dóbr o szczególnym znaczeniu. Pozwala to uniknąć utraty ich cennych wartości oraz zubożenia wobec ich potencjału. Dziedzictwo kulturowe może być rozumiane jako nieustannie przekształcany zespół chronionych zasobów historycznych o walorach kulturowych i artystycznych. Dobór tych dóbr następuje w sposób subiektywny, gdyż tak jak twierdzi Gaweł (2011), dziedzictwo jest sprawą wyboru i akceptacji. Nie są nim zatem wszystkie zasoby, które pozostawili nasi poprzednicy, ale te które chcemy zachować i ponosić za nie odpowiedzialność. Obfitość w dobra dziedzictwa kulturowego cechuje m.in. tereny położone w regionie podlaskim. Ich znaczenie dla tego obszaru może być rozpatrywane w różnych perspektywach. Jedną z nich jest taka, że mogą być one czynnikiem rozwoju tego województwa. W niniejszym eseju omówiono zatem zasoby dziedzictwa kulturowego Podlasia oraz możliwości ich wykorzystania na potrzeby rozwoju społeczno-gospodarczego.

Zasoby dziedzictwa kulturowego w rozwoju Podlasia

Zasoby składające się na dziedzictwo kulturowe dzieli się na materialne i niematerialne. W pierwszej grupie zasobów wyodrębnia się zarówno ruchomości (takie jak obrazy czy dzieła sztuki użytkowej), jak również nieruchomości (obiekty i miejsca trwale związane z przestrzenią, np. zespoły urbanistyczne i ruralistyczne, obiekty sakralne, budowle obronne, pałace itp.). Dziedzictwo najczęściej postrzegane jest właśnie jako zespół dóbr materialnych, w szczególności nieruchomości budynkowe. Należy jednak pamiętać o drugiej, równie istotnej kategorii zasobów dziedzictwa – tych o charakterze niematerialnym, spośród których wymienia się przekazy ustne, tradycje, rytuały, języki czy też praktyki społeczne (Boryczka & Zasina, 2016).

W tym kontekście, bogactwo kulturowe Podlasia przede wszystkim opiera się na elementach sztuki (zarówno ludowej, jak i wysokiej), architekturze sakralnej i rezydencjalnej, różnorodnej kulturze etnicznej i religijnej (chrześcijańskiej, żydowskiej i muzułmańskiej). Na materialne dziedzictwo kulturowe Podlasia składają się przede wszystkim zespoły pałacowo-ogrodowe, budownictwo rezydencyjne, drewniana zabudowa wsi, obiekty sakralne obejmujące głównie ceglane kościoły, klasztory i synagogi, drewniane świątynie jak również meczety czy cerkwie (fot. 1) (NID, b.d.). Ponadto Podlasie charakteryzuje się różnorodnym niematerialnym dziedzictwem: rzemieślniczymi zawodami specjalizującymi się m.in. w plecionkarstwie, garncarstwie czy tkactwie, gwarami wschodniostowiańskimi (białoruską i ukraińską), wieloletnią tradycją, kulturą (w szczególności ludową) i obrzędami (Gaweł, 2014).

Niewątpliwie, występowanie owych zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie Podlasia wpływa na rozwój turystyki na jego obszarze. Żukowska & Kosikowski (2009) komentują, że choć region nie wykorzystuje w pełni posiadanego potencjału turystycznego, to branża ta odgrywa istotną rolę w rozwoju jego terytorium, a także stwarza w tym zakresie duże możliwości. Coraz chętniej podejmowanym rodzajem działalności gospodarczych Podlasia jest agroturystyka, którą traktuje się też jako przyszłościowy, główny bodziec rozwoju przedsiębiorczości w regionie (Żukowska & Kosikowski, 2009). Szeroki wachlarz obiektów dziedzictwa podlaskiego ujęto w atrakcyjne szlaki turystyczne. Sprzyjają one powstawaniu wysokiej jakości bazy turystycznej, do której zalicza się obiekty noclegowe oraz gastronomiczne. Warto w tym miejscu zauważyć, że liczba obiektów noclegowych w latach 2010–2019 zwiększyła się w województwie podlaskim o 57% (BDL, b.d.). Na poprawę sytuacji

Fotografia 1. Cerkiew Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny w Kleszczelach

Autor: Użytkownik „Polimerek”. Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Podlasie#/media/Plik:Kleszczele_Cerkiew_Zasniecie_front-side_view.jpg, dostęp z dn. 20.10.2021 r.

gospodarczej regionu wpływa też powstawanie obiektów gastronomicznych, które oferują niepowtarzalny i bogaty asortyment kulinarny bazujący na wieloetnicznej kulturze regionu (UMWP, 2020). Branża turystyczna staje się coraz częstszym źródłem pozyskiwania dochodów wśród mieszkańców Podlasia. Dzięki temu poprawia się ich jakość życia, a także zmienia to oblicze społeczno-gospodarcze regionu (Dąbrowska, Warmińska & Misterewicz, 2010). Warto zaznaczyć, iż turystyka kulturowa jest obecnie najszybciej rozwijającą się gałęzią turystyki na świecie i generuje znaczącą część dochodów jednostek samorządowych, co daje szansę na dalszy rozwój temu województwu (Kozak, 2008).

Znaczenie dziedzictwa kulturowego w rozwoju Podlasia przejawia się także w tym, że jest ono wyjątkowym narzędziem promocji tego regionu. W niektórych współczesnych teoriach rozwoju regionalnego i lokalnego mówi się o zasobach kulturowych jako czynnikach przyciągających inwestycje. W sytuacji, kiedy w kilku potencjalnych miejscach do inwestycji występują podobne parametry mierzalne (cena, wielkość itp.), przy doborze lokalizacji w ostatecznej analizie zwykle

brane są pod uwagę czynniki miękkie, związane z kulturą, które przejawiają się m.in. w atrakcyjności miejsca, ofercie kulturalnej. Mogą one zatem budować przewagę konkurencyjną Podlasia (Kozak, 2008). Region stara się prezentować swoje atuty kulturowe za pomocą różnych działań promocyjnych. Jednymi z najpopularniejszych są spoty, broszury, ulotki, strony internetowe czy też produkty regionalne z wizerunkiem Podlasia, na który składają się jego walory przyrodnicze oraz kulturowe. Pozwala to budować markę województwa, mającą przyciągać zarówno inwestorów, turystów jak i mieszkańców. Specyficzne produkty tego regionu (przede wszystkim spożywcze), przynoszą także bezpośrednio dochody mieszkańcom, a w konsekwencji także jednostkom terytorialnym i wpływają na poziom przedsiębiorczości na tym obszarze (Rogaska, 2010).

Ważną, choć wciąż niedocenianą rolę w ochronie zasobów dziedzictwa kulturowego, powinny zajmować zawody, które z czasem zaczęły przemijać. Podlasie przez długi czas charakteryzowało się rzemiosłem wiejskim, które jednak stopniowo zanika. Przyczyną tego zjawiska jest głównie konkurencja tanich wyrobów fabrycznych. Wśród wielu rzemiosł ludowych na Podlasiu znajdują się m.in. plecionkarstwo, garncarstwo i tkactwo. Te aktywności i wykonywane w ich ramach zawody, mogłyby zostać objęte ochroną i wsparciem, aby nadal podtrzymywały tradycję Podlasia. Plecionkarstwo wiele lat temu było jednym z najpopularniejszych rzemiosł, znanym z technik plecienia z wikliny oraz ze żytniej słomy. Te surowce były łatwo dostępne w środowisku lokalnym. Obecnie jednymi ze znanych, podlaskich ośrodków plecionkarstwa, w których funkcjonuje kilku rzemieślników, są miejscowości Mikłasze i Reduty (Gaweł, 2014).

Na Podlasiu znajduje się również ośrodek garncarstwa – Czarna Wieś Kościelna – który rozkwitł w XIX wieku. Wykonywano wtedy naczynia do codziennego użytku, charakteryzujące się ciemną barwą. Obecnie są tam wykonywane są miniaturki, gwizdki, donice, maselnice oraz naczynia, które są toczone na specjalne zamówienia. Realizuje je kilka pracowni garncarskich, prowadzących sprzedaż nie tylko w Polsce, ale również za granicę, dzięki czemu garncarstwo ma nadal szanse na rozwój. Ponadto, specyfiką Podlasia jest tkactwo dywanów dwusosnowych, które przetrwało do dziś. Tkaniny dwusosnowe były wykorzystywane do nakrywania łóżek, a ich wysoka wartość sprawiała, że były przekazywane w posagach. Dziś są nabywane przez kolekcjonerów ze względu na pracochłonność ich wykonania. Warto przy tym wiedzieć, że co roku jest organizowany konkurs w Janowie dla podtrzymania tradycji tkactwa dywanów. Jego laureatkami są tkaczki, które prezentują główny temat konkursu w najciekawszy sposób (Gaweł, 2014).

Podsumowanie

Podlasie jest zatem regionem bogatym w zasoby materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Unikatowe dziedzictwo regionu już dziś uwidacznia się w wielu sferach jego życia społeczno-gospodarczego. I chociaż potencjał tych zasobów, wydaje się, nie jest wciąż w pełni wykorzystywany, Podlasie ma szansę, by czerpać ze swojego dziedzictwa korzyści ekonomiczne, pielęgnując przy tym pamięć o przeszłości i związanych z nią tradycjach. Indywidualny charakter kulturowy regionu daje wiele możliwości wspierania przemian społeczno-gospodarczych opartych o historyczne atuty. Warto zatem uwzględniać elementy dziedzictwa na rzecz dalszego pobudzania rozwoju Podlasia oraz podnoszenia jakości życia jego mieszkańców.

Bibliografia:

- Boryczka, E.M., & Zasina, J. (2016). Dziedzictwo kulturowe i tożsamość miasta. [w:] A. Nowakowska, Z. Przygodzki, A. Rzeńca (red.) *EkoMiasto#Społeczeństwo Zrównoważony, inteligentny i partycypacyjny rozwój miasta*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 63–82.
- BDL (b.d.). Główny Urząd Statystyczny. Dostęp dnia 2021.05.11 ze źródła: <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>
- Dąbrowska, A., Warmińska, M., & Misterewicz, A. (2010). Aquapark odpowiedzią na braki atrakcji turystycznych w Suwałkach. [w:] W. Żukow, R. Muszkieta, M. Napierała, M. Barczak (red.) *Stan i rozwój regionalnej turystyki, rekreacji i rehabilitacji*. Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Gospodarki, 45–65.
- Gaweł, A. (2014). Niematerialne dziedzictwo kulturowe wsi podlaskiej – współczesny stan zachowania oraz główne problemy jego ochrony. *Ochrona zabytków*, 1, 41–51.
- Gaweł, Ł. (2011). *Szlaki dziedzictwa kulturowego. Teoria i praktyka zarządzania*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kozak, M.W. (2008). Dwory, pałace i zamki - kosztowne pamiątki czy zasób w rozwoju? *Studia Regionalne i Lokalne*, 2(32), 92–111.
- NID (b. d.). Charakterystyka dziedzictwa kulturowego Podlasia. Dostęp dnia 2021.05.11 ze źródła: https://www.nid.pl/pl/Regiony/Podlaskie/Instytucje_ochrony_dziedzictwa/charakterystyka-dziedzictwa-kulturowego/
- Rogaska, A. (2010). *Promocja miasta elementem marketingu mix (na przykładzie miasta Łomży)*. Warszawa: Promotor.
- Serwis Regionalnego Programu Województwa Podlaskiego (b.d.). Dostęp dnia 2021.05.11 ze źródła: <https://rpo.wrotapodlasia.pl/>
- UMWP (2020). *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego 2030 (Diagnoza)*. Białystok: Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego.
- Żukowska, A., & Kosikowski, C. (2009). Ocena stanu przedsiębiorczości na Podlasiu w świetle charakterystyki społeczno-gospodarczej regionu. [w:] C. Kosikowski (red.) *Przedsiębiorczość na Podlasiu (problemy prawne i funkcjonowanie)*. Białystok: Temida 2, 29–44.